

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Izhaja vsak četrtek in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 4 K., pol leta 2 K in za četrt leta 1 K. Naročnina za Nemčijo 5 K., za druge izvenavstrijske dežele 6 K. Kdor hoče sam ponj, plača na leto samo 3 K. Naročnina se pošilja na: Upravišтво „Slovenskega Gospodarja“ v Mariboru. — List se dopiše do odpovedi. — Udje „Katol. tiskovnega društva“ dobivajo list brez posebne naročnine. — Posamezni listi stanejo 10 vin. — Uredništvo: Koroška cesta štev. 5. — Rokopisi se ne vračajo. — Upravišтво: Koroška cesta štev. 5, vsprejema naročnine, inserate in reklamacije. — Za inserate se plačuje od enostopne petstovke za enkrat 15 vin., za dvakrat 25 vin., za trikrat 35 vin. Za večkratne oglase primeren popust. Inserati se sprejemajo do srede jutraj. — Ne zaprete reklamacije so poštnine proste.

Slovinci!

Dne 5. julija slavimo zopet god slovenskih blagovestnikov sv. Cirila in Metoda. Plameni mnogobrojnih kresov bodo njima na čast plapolali po slovenskih bregovih. Kjer vidimo ta dan kresove, vemo, da še tamkaj gori tudi ogenj narodne zavesti. Toda, ko se oziramo iz Maribora proti slovensko-nemški meji, se nam boječe in plaho vsiljuje vprašanje: Kako dolgo bomo gledali po teh sedaj še obmejnih hribovih kresove v čast slovenskima bratoma?

Dogodki zadnjih časov nas vznemirjajo. Slovensko posestvo gine drugo za drugim. Slov. kršćanska zveza za Štajersko nima denarja, da bi s pokupovanjem posestev posegla vmes. A nekaj drugega lahko stori — tudi z majhnimi gnotnimi sredstvi, ako ji slovenski rodoljubi po širni domovini priskočijo na pomoč. Z izobrazbo lahko budi, krepí in ojačuje slovensko narodno zavest naših bratov ob meji. To hoče v bodoče tudi storiti še v večji meri kot dosedaj. Že sedaj delujejo ob meji štiri Zvezina izobraževalna društva, in Zveza vzdržuje okoli Maribora več potovalnih knjižnic. Toda pomanjkanje sredstev jo ovira v obrambnem delu za mejo.

Obračamo se torej na Slovence vseh slovenskih pokrajin, naj letos proslave god sv. Cirila in Metoda s tem, da pošiljajo darova Slovenski kršćansko-socialni zvezi v Mariboru, ki se bodo uporabljali le za narodno delo ob meji.

Slovinci, spominjajte se obmejnih bratov!

Maribor, 18. junija 1908.

Slov. kršć. soc. zveza za Štaj.

Najvažnejša poročila o splošnem zavarovanju.

Zadnja poročila iz Dunaja javljajo, da se je vendar po dolgotrajnem posvetovanju odločila vlada za splošno zavarovanje. Začetkoma ni hotela ničesar slišati o njem, ker se ni upala reševati tako važnega, velikanskega vprašanja kakor je ljudsko zavarovanje. Socialna demokracija je ovirala izvršitev celotnega dela, hotela je doseči le zavarovanje tovarniškega delavstva, to pa le, ker si je upala s to organizacijo utrditi stališče pri vsem delavstvu v Avstriji; vodilo jo je torej le politično stremeljenje, človekoljubja do drugih trpečih stanov ti politiki ne poznajo. Sijajno se je pokazala ravno v tej zadevi skupina agrarnih poslancev t. j. zastopnikov kmeč-

kega ljudstva; zahtevala je odločno od vlade, da se mora zavarovanje uvesti tudi za druge stanovne, za delavstvo poljedelca in malega obrtnika. Skupni nastop je dovedel poslance do zmage vsaj v toliko, da se je vlada vdala in vzela tudi to zavarovanje v svoj načrt.

Že večkrat je bila prilika govoriti o tem predmetu na shodih K. Z.; vedno se je opozarjalo na slabe strani, katere bi imelo zavarovanje, ki bi se uvedlo le za tovarniško delavstvo. Kmečki stan bi najbolj trpel radi še večjega pomanjkanja poslov, mali obrtni stan na deželi pa bi polagoma izginil. Dobroto splošnega zavarovanja bodo čutili ne le vsi stanovni, temveč vse občine, dežele in država še-le po več desetletjih. Ta splošna uredba bo torej velikega pomena. Treba je opozoriti merodajne kroge na razne strani ljudskega življenja, da se postava uvede tudi v pravem smislu življenjskih potrebščin, da bode zares v prid in korist vsem stanovom.

Bolniške blagajne naj bodo tudi na deželi podlaga vsega zavarovanja!

Na vsak način bodejo morali vstrajati kmečki poslanci na zahtevi, da se uvede zavarovanje tovarniškega delavstva in zavarovanje poljedelskih poslov vsako za sebe. Življenje teh stanov je tako različno, da nikakor ne pripusti skupne organizacije. Ravno radi tega ni mogoče pričakovati mnogo uspeha, ker bi se zanesel v socialno-gospodarsko delo prepri raznih stanov, saj so vendar socialni demokrati ravno isti, ki razumejo netiti prepire med stanovni. Razven tega bi postalo poslovanje in prava izvršitev tega zakona zelo težavno, dasi se bode zavarovanje tovarniškega delavstva samo na sebi uvedlo prav lahko. Velika težava je, najti pravega kliča pri zavarovanju poljedelskih delavcev, malih kmetov in malih obrtnikov.

Za tovarniško delavstvo se bode uvedlo ob jednem trojno zavarovanje, to je: proti boleznim, za slučaj nezgod, za onemoglost in starost. Pri poljedelskih poslih se hoče ozirati vlada samo na zavarovanje za starost; nekateri poslanci se hočejo zadovoljiti s tem, ker bi precej pomagalo tako zavarovanje kmečkemu stanu. Toda mi mislimo, da bi bilo delo le polovičarsko. Računati moramo z dejanskimi razmerami na deželi. Res je, da kmeta redkokrat zadene nesreča, da mu resno zbolijo po-

sli; toda če ga zadene le enkrat v letu, občuti hudo, ker mora po postavi plačevati za posla zdravnika, zdravnika in še skrbeti za posla nekaj tednov ali celo plačati za njega stroške v bolnišnici. Se tako redki slučajji oškodijo kmeta, ki le z veliko skrbjo zbira denar leto in dan, da plača lahko davke in posle.

Poleg tega bode vlada uvedla zavarovanje za starost z veliko težavo, če nima prave podlage, kakoršno nam ravno dajejo bolniške blagajne, ki bodo tudi za tovarniško delavstvo vodile vse zavarovanje. Iz razlogov nujne potrebe in pa iz praktičnih ozirav se moramo izreči tudi za bolniške blagajne za to vrsto poslov, za male posestnike in za obrtnike na deželi. Snujejo se naj za bolniške blagajne tudi na deželi le okraj, ki imajo vedno nad 1000 članov. Te bodo lahko vodile tudi zavarovanje za starost. Nikakor ne upamo uspešnega dela, če se uvede zares le zavarovanje za starost in onemoglost. To zavarovanje bi zamogle voditi le občine, ki so že itak preobložene z javnim delom, da se sploh ne morejo prav brigati za občinske zadeve.

Če bi res občine prevzele to nalogo, trpeti bi morala zopet celota in skupnost državnega podjetja, kajti občinam bi se smelo naložiti to breme le z dovoljenjem raznih dežel, ki bi posegle vmes in razkosale to podjetje v razne skupine. Imeli bi sčasoma ravno isto slabo razmerje, ki se je pokazalo dosedaj pri različnih deželnih zavarovalnicah proti boleznim in nezgodam.

Mogoče bi kdo trdil, da se bolniške blagajne na deželi ne morejo vzdrževati, ker so preveliki stroški zdravnikov radi daljave, v kateri so posamezni udje med seboj. Po našem mnenju je tako očitno prazno; bolniška blagajna na deželi je lahko ravno tako gnotno močna kakor v mestu, saj se snuje le v okrožjih, kjer je vsaj nad 1000 članov, n. pr. na Spodnjem Štajerskem bi zadostovali razni politični okraj. Doneski bi bili torej ravno isti kakor v blagajnah v mestu, ker morajo imeti gotovo število udov. Res je, da bi stroški za posamezne bolane ude, bili večji, če se mora peljati zdravnik več ur daleč k bolniku.

Toda kolikor stanejo taki slučajji več denarnih žrtv, so na vsaki način redkeje nego v mestih med tovarniškim delavstvom. Znano je dovolj, da potrebujejo ljudje na deželi veliko manj zdravniške pomoči, kakor v mestu. Iz tega pač sledi, da se bodo bolniške blagajne na deželi ravno tako obnesle kakor pri podjetjih in v tovarnah.

Podlistek.

Zgodovina Jarenine v Slov. gor. in zajedno kmetskega stanu na Spodnjem Štajerskem.

Gabriel Majcen.

(Dolje.)

IX. Od 1648 do 1740.

Ta doba trpi pred vsem na ranah, ki jih je ljudstvu zadala 30letna vojna. Zopet so graščaki povečali svoje zemljiščne komplekse, a da so jih mogli obdelavati, pomnožili tlako. Vkljub temu pa prehajanje zemljišč v roke podložnikov ni nehalo.

O stanju spodnještajerskega kmeta v 17. stoletju imamo zanimiva poročila. Poleg gosposkih graščin in podložnih kmetij imamo že nekoliko časa sem takozvane „gilte“. Gilti so bili manjši od graščin, uživali tudi činj, desetino in tlako, a niso imeli sódstva; podrejeni so bili le deželnemu vojvodi, ne graščinam.

Kmetški podložniki so bili dvojni: eni, ki so smeli kmetijo prodati in se preseliti brez posebnega privoljenja gosposke (posestniki), drugi, ki te pravice niso imeli, razven če jim jo je gospodar izrecno dal (najemniki). Sicer pa so bili vsi kmetški podložniki enaki. Bili so dolžni tlako zvesto opravljati in činj in desetino o določenem času prinesiti na graščino. Tak dolg se ni mogel zaletiti. Ako je podložnik svoje dolžnosti natanko izpolnjeval, pa je tudi gospodar bil dolžan, ga v posesti njegovi va-

rovati, ne ga motiti, biti z njim zadovoljen ter činj za ne povišati, razven za kolikor ga je povišala deželna vlada. (Zato pa je pomnožil tlako!) Če je podložnik v plačevanju zaostal, ga je graščak sicer smel rubiti, toda kmetije mu vzeti in odpoditi ga z doma brez sodniškega privoljenja ni smel. Podložniki so smeli sklepati pogodbe, ženiti se po svoji volji in delati testamente.

Poleg kmetških posestnikov in najemnikov pa se sčasoma nastali še drugi podložniki: kočarji, občinski kočarji, viničarji in gostači (štontnarji). Prvi so imeli še manj zemljišča nego najmanjši kmetje; ker niso imeli vprežne živine, so jim orali kmetje, morali pa so to opravo odslužiti z dninami. Kaj pa so bili občinski kočarji? Nahajali so se namreč pašniki in druga zemljišča, ki se niso obdelovala ter bila skupna lastnina občine. Od teh-le so ubožnejše družine kupovale kose ter se naseljevale na njih, občini pa morale dajati činj in delati tlako; do graščin občinski kočarji niso imeli dolžnosti. Položaj viničarjev in gostačev pa je bil že takrat isti kakor dmes.

Potemtakem so podložniki bili šesteri: kmetški posestniki, najemniki, kočarji, občinski kočarji, gostači in viničarji.

Zanimiva je določba cesarja Leopolda I. 1679 zastran otrok. Podložnik je dolžan svoje otroke, ki jih oskrbuje še sam, kolikor jih ne rabí, dati gospodarju na razpolago. Ta pa njih ne sme imeti kakor sužnje, pa tudi nobenega ne siliti, da ostane čez 3 leta pri njem. Otroke dati študirati ali jih dati učiti se kakega rokodelstva ali česa drugega poštenega, se podložniku ne sme braniti; vendar mora gosposka o tem vedeti. Sirote sme graščak do 14. leta za delo rabiti brezplačno, a jim mora da-

jati vsega, kar potrebujejo za življenje, ne da bi se njim smelo od dedščine kaj odtegniti.

Glede sódstva je ostalo pri starem, tudi pri stari brutalnosti.

Vidimo, da je v kljub vsem oviram slovenski kmetški stan v svojem razvoju zopet napredoval in da je od nekdanjega suženjstva ostalo edino še to, da nekateri, in to so bili najemniki, niso smeli po volji kmetij prodajati in se preseljevati. Ali ravno na Spodnjem Štajerskem je to žalibog bilo še jako pogosto.

Se nekaj, kar znači našo dobo. Dasi ima praznovestvo korenine v paganstvu in nikdar ni prenehalo, je vendar bilo na vrhuncu v tej dobi. V coprnice so verjeli celo najbolj izobraženi ljudje in zato se je ta bitja, katerim se je pripisala vsaka nesreča, zasledovalo sodnijsko in kaznovalo z najhujšimi kaznimi, navadno s smrtjo. Najbolj sumljive so bile stare ženske, sicer pa ni bil izvzet nikdo. Z najhujšimi mukami so te osebe silili, da so izpovedale, kar se je hotelo slišati, nazadnje pa navadno vsako usmrtilo; najbolj običajno je bilo sežiganje. Tudi Jarenini to blodovestvo ni ostalo tuje; 10. maja 1676 so tu pokopali nekega Andreja Mariča, ki je bil umrl „vsled čarovnije“.

Turki so v tej dobi bili devetkrat na Štajerskem, toda v Jarenini ne. Zato pa je v teh krajih 1680—83 zelo hudo razsajala kuga, ki pa je bila drugačna nego črna smrt. Začela je z vročico in ginevanjem moči; ljudje so pod pazduhami dobivali bule, nekatere bolnike je potem trlo, drugim so se vneli možgani in ti so besneli; nazadnje je človek ali otopel ali pa se besen valjal po tleh in v najgroznejših mukah umrl. Se danes spominjajo kameniti križi na tedanje kuge. Jarenina pa se je za-